

Till utbildningsdepartementet
Inspel till forskningspropositionen

dnr U2023/01467

Stockholm 2023-10-30

Apotekarsocieteten synpunkter till forskningspropositionen 2025-2029

Apotekarsocieteten är en ideell förening med ca 4000 medlemmar och vars stadgar godkänts av regeringen. Föreningens ändamål är att verka för gynnsam utveckling, tillgängliggörande och användning av läkemedel för individ och samhälle. Medlemmarna återfinns inom hela läkemedelskedjan från tidig forskning, utveckling, kvalitet, tillverkning och användning och representerar olika professioner i denna kedja. För att uppnå vårt syfte främjar Apotekarsocieteten kunskaps- och kompetensutveckling inom läkemedelsområdet samt medicinteknik.

Mot denna bakgrund ger föreningen följande synpunkter, som vi tycker är viktiga för Sverige som ledande Life science nation och som bör beaktas, till framtagandet av forskningspropositionen 2025-2029.

Sverige har en lång tradition av forskning inom läkemedel/Life science. Detta har kommit den svenska befolkningen till godo genom att det möjliggjort tillgång till moderna behandlingar. Life science har även blivit en basnäring för Sverige med export för ca 140 miljarder kronor 2022. För att fortsätta ha en högklassig vård och utvecklas som välfärdsland är en fortsatt stark position inom läkemedelsområdet viktig. Detta gäller både forskningsmässigt och näringspolitiskt för att ur båda aspekterna vara en betydande part på den globala arenan.

Kompetensförsörjningen i hela läkemedelskedjan från molekyl till läkemedel måste stärkas inom akademien för att tillsammans med industrin kunna göra att Sverige förblir attraktivt för läkemedelsutveckling.

Förbättra förutsättningarna för klinisk forskning

Forskning och utveckling ska vara en mätparameter för vården.

I nuläget nedprioriteras forskning och utveckling inom vården. Klinisk forskning måste ses som en del av uppdraget och ett led i den egna verksamhetsutvecklingen och inte något som enbart tar resurser från vårdproduktion. Hälso- och sjukvården behöver få ett mätbart uppdrag där det tydligt framgår att klinisk forskning är prioriterat och som enkelt kan följas upp. Möjligheterna och incitamenten för samverkan mellan akademi, företag och hälso- och sjukvården måste ses över och vidareutvecklas.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Vården får tydliga incitament att bedriva klinisk forskning som en del av vården och att detta följs upp med mätbara resultat.

Kliniska prövningar

Sverige bör öka sin attraktionskraft kring kliniska prövningar. Detta bör vara ett tydligt mätbart uppdrag för vården att resurser avsätts för kliniska prövningar och därmed är en del av vårdens verksamhet. En viktig förutsättning för tillgång till nya läkemedel och jämlik vård är att det är attraktivt att genomföra kliniska prövningar i Sverige. Det behövs en nationell gemensam målbild och konkreta mätbara handlingsplaner med en stark politisk förankring.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Nationella terapinätverk främjas och etableras, där vården och industrin kan arbeta fram olika lösningar för att hitta former för samarbeten avseende kliniska prövningar inom olika terapiområden.
- Resurserna och kompetensförsörjning för kliniska prövningar ökas.
- De forskningsstödande infrastrukturerna som redan finns såsom Kliniska Studier Sverige, Biobank Sverige, Scilife Lab, Genomic Medicine Sweden (GMS) mfl skall främjas och stötta de nationella terapinätverken.
- Utbildningar initieras för klinisk forskningspersonal och forskningsstödande yrken genom uppdragsutbildningar hos aktörer med erfarenhet och resurser.
- Flera olika personalkategorier får förutsättningar att delta i framtidens kliniska prövningar (ffa. forskningssjuksköterskor), i högre utsträckning än hittills.

Utveckla och främja den registerbaserade forskningen

För att kunna följa behandlingar och göra internationellt unik forskning och högkvalitativa uppföljningsstudier krävs att insamling, delning och användning av vårddata och hälsodata sker på ett strukturerat sätt och att detta även omfattar data i patientjournaler. För detta krävs en nationell samordning och samarbete mellan vård, myndigheter, akademi och industri.

Nationella kvalitetsregister är viktiga redskap i arbetet för en ökad patientsäkerhet och ökar i takt med ännu mer avancerade terapier, som är mer skraddarsyddade för patienten.

Även om kvalitetsregistren finns för att utveckla och säkra vårdens kvalitet, ta fram statistik och gynna forskning inom hälso-sjukvården så ökar antalet företag som använder kvalitetsregistren för att utvärdera behandling, utöka indikationer, minska biverkningarna, följa effekten av läkemedlen eller hitta målgrupper som inte har optimal behandling eller bör remitteras till specialistvård.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Vårddata struktureras i patientjournaler, för att underlätta inkorporering i nationella kvalitetsregister per automatik, vilket möjliggör uppföljning av data i realtid.
- Samverkan mellan akademi, industri, hälso-sjukvård främjas kring forskning på kvalitetsregister för att patienten snabbare skall få den bästa vården för en specifik sjukdom. Olika aktörer bör gemensamt ta fram vad som ska ingå i registren för att tillgodose patientens bästa med vården i fokus.
- Patientfokus ökas i registren genom att livskvalitet införs i större utsträckning som en parameter i registren för att gynna vårdkvaliteten.

Långsiktig kompetensförsörjning, livslångt lärande

Forskning och innovation är nära sammankopplat. Det är viktigt att främja och bibehålla kunskapen om alla stegen i läkemedelsutveckling från tidig forskning till färdigt läkemedel. Framtidens forskning kommer att ha en hög tvärvetenskaplig prägel, både mellan ämnesområden och teknikområden. Inom området Life science är det viktigt att skapa förutsättningar för utveckling av kompetens för hela utvecklingskedjan vid framtagande av läkemedel. Den kompetens som behövs i de olika stegen att ta fram själva produkten/läkemedlet behöver stärkas och bevaras, inte minst för att möta de utökade behov som följer av alltmer avancerade tillverkningsprocesser.

Modern läkemedelsutveckling kännetecknas av allt fler biologiska läkemedel, stora satsningar inom cell- och genterapi samt individualiserad läkemedelsbehandling. Snabb utveckling och innovation, där helt nya tekniker och läkemedel når patienten, kräver att utveckling av vissa ämnesområden som farmakogenetik, diagnostik samt uppföljning av läkemedelsbehandlingar följer med. Historiskt har denna kunskap byggts upp i nära samarbete mellan akademi och företag. I takt med att färre stora bolag finns inom Sveriges gränser finns mindre underlag för denna typ av samarbete. Detta samtidigt som många av de som har kompetensen om hela läkemedelskedjan blir äldre och går i pension. Den forskning inom akademien som fanns inom detta tidigare samarbete behöver återupprättas.

Ett administreringssätt som bedöms få ökad betydelse för att hantera det växande antal potentiella läkemedel som kunskapsutvecklingen inom humanbiologin möjliggör är inhalation. Framtagande av inhalationsläkemedel kräver specialistkunskaper och Sverige har företag med avancerad kunskap inom området. Om vi behålla denna kunskap i Sverige bör initiativ startas, ett sådant har redan tagits där universitet och näringsliv samverkar för att kompetensutveckla en ny generation forskare inom samverkansnätverket SwedIN (Swedish Inhalation Network). För att upprätthålla och utveckla Sveriges kompetens och näringsliv inom området behöver dock den akademiska utbildningen och forskningen stärkas.

Internationell samverkan är nödvändig för att ligga i framkant kompetensmässigt inom ovanstående områden.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Ytterligare förstärkning ges till kompetensförsörjning när det gäller avancerade terapier, t ex genom utveckling och samordning av ATMP-centra på sjukhus i Sverige.
- Infrastrukturer såsom GMS bör ha långsiktig finansiering för att också kunna verka långsiktigt.
- Regeringen beslutar om ett nationellt långsiktigt program för forskning om och implementering av precisionsmedicin.
- Riktade resurser avsätts för en forskarskola inom området inhalationsläkemedel med fokus på utformning, klinisk utvärdering och användning av dessa läkemedel. Denna inriktning ger förutsättningar för bred samverkan mellan akademi, näringsliv och sjukvård.
- Sverige agerar proaktivt i den gemensamma utvecklingen i Europasamarbetet på forskningsområdet och rekryterar spetskompetens internationellt i högre grad.

Grundforskningen behöver stärkas

Idag är tonvikt vid beslut om forskningsmedel på signifikans, dvs behovsstyrd forskning. Fri grundforskning är central för att hitta nya verkningsmekanismer, molekyler, markörer och mycket annat. Det har blivit svårare att söka anslag för fri forskning då dessa ofta är märkta för behovsstyrd forskning.

Kompetensförsörjning bland forskare är viktig att behålla i Sverige. Från grundforskning kommer viktiga upptäckter, forskning som vid senare tillfälle snabbare kan användas för mer tillämpad forskning.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Medel till grundforskning avsätts i större utsträckning från VR och andra statliga forskningsfinansiärer. En satsning görs på karriärmöjligheter och utbildning för unga forskare för att säkerställa en stark och hållbar forskningsmiljö.

Forskning om läkemedel i användning bör stärkas

Praktisk forskning kring läkemedelsanvändning ska återupprättas med riktade forskningsmedel. Detta innefattar en hel kedja med bl. a läkemedelshantering i vård- och omsorg, apoteksverksamhet, farmaceutiska kompetensutnyttjaden samt effekter av läkemedelsrelaterade interventioner och processer i vården. Felanvändning av läkemedel orsakar onödigt lidande för enskilda individer och kostnader för samhället.

Idag felbehandlas många människor pga att läkemedel används på fel sätt. För att uppnå precisionshälsa som syftar till ökad och mer jämlik hälsa så bör större insatser göras för att stötta forskning kring användning av läkemedel, med ett patientperspektiv. Forskning om läkemedelsanvändning är särskilt viktig när allt fler komplicerade läkemedelsterapier används och läkemedelskostnader ökar. Att uppnå bra, säker och kostnadseffektiv läkemedelsanvändning blir då mer komplext. Forskning inom klinisk farmaci, samhällsfarmaci och läkemedelsepidemiologi bidrar alla till att öka kunskapsunderlaget samtidigt som denna forskning hittills inte fått lika hög prioritet som läkemedelsforskning.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Ytterligare satsningar görs på forskning på användning av läkemedel

Antibiotika - Sveriges position inom området ska vara fortsatt stark såväl nationellt som internationellt

Om Sveriges position inom området antibiotikaresistens ska bibehållas krävs att befintliga projekt som tidigare fått finansiering och uppnått goda resultat ges möjlighet till kontinuitet. Forskning om både framtagande av nya antimikrobiella läkemedel och om olika kombinationer av antibiotika och andra substanser kan förstärka ett antibiotikum bör stötts. Detta kräver även att särskilda regelverk och finansieringsmodeller för antibiotika ses över och påbörjat arbete fortsätter.

Antibiotika utvecklingsplattformen ENABLE-2 är ett internationellt samarbete som byggt upp omfattande kunskap och forskning och vars arbete bör upprätthållas. Utöver de internationella satsningarna, som är helt nödvändiga, bör Sverige dessutom fortsätta satsa på nationella initiativ som PLATINEA (PLATtform för INnovation av Existerande Antibiotika). Detta är en samverkansplattform som syftar till att optimera användning av befintliga antibiotika samt att öka tillgängligheten av viktiga antibiotika som riskerar att försvinna från Sverige.

För att generellt minska antibiotikaresistensen finns det fortsättningsvis mycket att göra genom kunskapsspridning, övervakning, diagnostik samt hygien. Vaccination är ytterligare ett mycket kraftfullt verktyg att förebygga infektion. Vaccinering ger minskad infektion och därigenom minskad antibiotikaanvändning som i sin tur rimligen leder till minskad resistens. Att ta fram nya antibiotikum är naturligtvis både svårt och tidskrävande men nödvändig för att klara framtida problem med antibiotikaresistens. Det krävs satsningar på flera plan samtidigt.

Apotekarsocieteten föreslår att:

- Att satsningar kring antibiotikaresistens görs på flera plan samtidigt och att helheten blir tydlig. Sverige bör fortsatt ligga i framkant av kampen mot antibiotikaresistens
- Det bör finnas incitament för regioner/sjukhus som satsar på forskning och samverkan kring antibiotikaresistens
- Preventiva åtgärder som forskning kring vacciner bör få ökade forskningsanslag

Enligt uppdrag och med vänlig hälsning,

Lisa Bandholtz

Lisa Bandholtz, vetenskaplig sekreterare, Apotekarsocieteten

Postadress: Box 1136, 111 81 Stockholm

Besöksadress: Wallingatan 26 A, 111 24 Stockholm

Telefon/mobil: 0738223999

E-post: lisa.bandholtz@apotekarsocieteten.se

www.apotekarsocieteten.se